

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83956,Trzebiatowski-Wlodzimierz-Jan.html>
2022-10-05, 15:05

Trzebiatowski Włodzimierz Jan

TRZEBIATOWSKI Włodzimierz Jan (25 II 1906, Grodzisk Wielkopolski – 13 XI 1982, Wrocław), inżynier chemik, twórca wrocławskiej szkoły fizyki i chemii ciała stałego. Syn Kazimierza, lekarza społecznika, i Wandy z Grossmanów.

T. ukończył gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (1924), następnie podjął studia na wydziale chemicznym Politechniki Lwowskiej, gdzie w 1929 uzyskał dyplom inżyniera chemii. W 1928–35 pracował tam jako asystent, później adiunkt w Katedrze Chemii Nieorganicznej. W 1930 uzyskał stopień doktora nauk technicznych na podstawie rozprawy *Potencjometryczne oznaczenie i rozdzielanie chromu, wanadu i molibdenu z zastosowaniem do analizy stali*, przygotowanej pod kierunkiem W. Jakóba. Habilitował się z chemii fizycznej na Uniw. Lwowskim w 1934 na podstawie rozprawy *O otrzymywaniu i własnościach drobnokrystalicznych faz metalicznych*. Od 1935 pracował jako docent w Katedrze Chemii Nieorganicznej Uniw. Lwowskiego, w 1938 został profesorem zwyczajnym i jej kierownikiem. Po zaanektowaniu Lwowa przez ZSRR pozostał na tym stanowisku i prowadził wykłady z fizykochemii metali i związków metalicznych. W okresie niemieckiej okupacji miasta (1941–44) brał udział w tajnym nauczaniu uniwersyteckim oraz zawodowym, w 1942–43 ucząc w zawodowej szkole chemicznej. W 1945 wyjechał do Wrocławia, gdzie objął kierownictwo Katedry Chemii Nieorganicznej wspólnej dla uniwersytetu i politechniki. Po rozdzieleniu tych uczelni w 1952 kontynuował pracę na politechnice W 1946 został profesorem zwyczajnym, w latach 1950–52 był dziekanem wydziału matematyki, fizyki i chemii. Był głównym organizatorem I Kongresu Nauki Polskiej w zakresie chemii. W 1952 został członkiem korespondentem PAN, zaś w 1956 członkiem rzeczywistym. W 1966, dzięki staraniom T., utworzony został Inst. Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN, noszący obecnie jego imię. T.

został pierwszym dyrektorem tej placówki (do 1974). W 1967–79 był w niej kierownikiem Zakładu Fizykochemii Ciała Stałego. W latach 1963–68 był dyrektorem Inst. Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich Politechniki Wrocławskiej. T. przyczynił się w znacznym stopniu do powołania w 1969 Międzynarodowego Laboratorium Silnych Pól Magnetycznych i Niskich Temperatur we Wrocławiu. Ośrodek ten powstał na podstawie umowy między Akad. Nauk: Polski, ZSRR, NRD oraz Bułgarii. T. sprawował funkcję jego dyrektora do końca życia.

T. był autorem 191 publikacji. Do najważniejszych należały: *Zarys rentgenograficznej analizy strukturalnej* (Katowice 1950); *Chemia nieorganiczna* (6 wydań), *Lehrbuch der anorganischen Chemie* (Berlin, 4 wydania); *Struktura metali* (Wrocław 1950); najważniejsza praca dotycząca odkrycia pierwszego przypadku ferromagnetyzmu wśród aktynowców: *Własności magnetyczne metalicznego uranu i wodorku uranu* („Roczniki Chemii” 1952, wspólnie z A. Śliwą oraz B. Stalińskim).

Głównym obszarem zainteresowań naukowych T. była fizykochemia ciała stałego. Prowadzone przez niego prace z zakresu metalurgii proszkowej były pionierskie. Zostały docenione m.in. poprzez nadanie mu honorowego członkostwa International Society for Sintering Studies. W tych badaniach T. zastosował jako pierwszy w Polsce rentgenowską analizę fazową. W ośrodku wrocławskim uczniowie i współpracownicy T. prowadzili badania fizykochemiczne w zakresie kinetyki, reakcji w fazie stałej, struktury katalizatorów, wodorków metali przejściowych, układów międzymetalicznych i stopionych soli, reakcji chemicznych w plazmie, analizy widmowej (w szczególności dolnośląskich rud i minerałów), rentgenowskiej analizy strukturalnej w zakresie właściwości magnetycznych uranu i jego związków, nadprzewodników oraz hydrometalurgicznych metod przeróbki rud miedzi. Badania struktury elektronowej oraz właściwości magnetycznych (i pokrewnych) związków uranu, które zostały zapoczątkowane odkryciem ferromagnetyzmu wodorku oraz deuterku uranu w niskich temperaturach, wspólnie z B. Stalińskim oraz A. Śliwą (1952), uczyniły T. znanym w międzynarodowym

środkowisku fizykochemicznym. Badacze semimetalicznych związków aktynowców uznają T. za pioniera tych badań, a wiodąca w nich rola w dalszym ciągu należy do założonego przez niego Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu. We Wrocławiu po raz pierwszy w świecie przeprowadzono magnetometryczne badania materiałów ciężko fermionowych zawierających uran. T. również zainicjował prace nad właściwościami wodorków metalicznych. Prace te kontynuował później B. Staliński i jego uczniowie. Prace w tej dziedzinie są prowadzone w wielu ośrodkach na świecie, zaś ich celem jest konstrukcja akumulatorów wodorowych, ważnego alternatywnego źródła energii.

T. zwrócił uwagę swoich uczniów na zagadnienie równowag fazowych w układach tlenkowych. Obecnie w ośrodkach wrocławskich są prowadzone intensywne badania nadprzewodników wysokotemperaturowych (odkrytych przez K. Müllera i J. Bednorza, laureatów Nagrody Nobla z fizyki z 1987), które są ceramicznymi materiałami tlenkowymi.

T. był wieloletnim członkiem prezydium PAN (1962–80), wiceprezesem (1968–71) oraz prezesem PAN (1972–77). Był także członkiem Polskiego Tow. Chemicznego (od 1928, prezesem w 1952–53), od 1976 członkiem honorowym Polskiego Tow. Fizycznego, od 1947 American Chemical Society oraz brytyjskiego The Chemical Society, od 1974 członkiem honorowym International Society for the Study of Sintering oraz członkiem Wrocławskiego Tow. Naukowego.

T. angażował się również w działalność polityczną. W latach 1925–29 był członkiem Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (w 1927–28 przewodniczącym). W 1961 wstąpił do PZPR, był członkiem Wrocławskiego Komitetu Wojewódzkiego PZPR (1967–72) oraz KC PZPR (1970–81). T. otrzymał wiele nagród i odznaczeń, m.in. Złoty Krzyż Zasługi (1950), Krzyż Kawalerski (1952) i Komandorski Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą (1954), Order Sztandaru Pracy I kl. (1964, 1970), Medal im. Jędrzeja Śniadeckiego Polskiego Tow. Chemicznego (1965), Złoty Medal Słowackiej Akad. Nauk (1973), Order Przyjaźni Narodów Rady Najwyższej ZSRR (1976), Medal im. M. Smoluchowskiego Polskiego Tow.

Fizycznego (1978) oraz Medal im. M. Kopernika PAN (1979).

T. zginął w wypadku samochodowym. Jego żoną była Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska (1908–91), profesor chemii nieorganicznej, członek PAN (1967).

SBTP (W. Suski).

W. Suski: *Szkoła fizyki i chemii ciała stałego Włodzimierza Trzebiatowskiego*, [w:] *Szkoły naukowe chemików polskich*, red. R. Mierzecki, Warszawa 1993; *Włodzimierz Trzebiatowski*, [w:] M. Dąbkowska: *Chemicy sami o sobie w 1957 roku*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2011, nr 1; *Włodzimierz Trzebiatowski (1906–1982). Pół wieku działalności naukowej*, red. B. Bober, Wrocław 1986.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)